

بریخت، شانۆکاری ئەلمانی

ئا. سواره سهباح

بیرتۆلت بریخت شانۆنامه نووسیکی ئەلمانییە، لەنیوان ساڵەکانی (1898_ 1956) دا ژیاوه، له ئۆکسبۆرگی ئەلمانییا له دایک بووه، باوکی به پڕۆهه بهری کارخاته بووه، ناوبراو خۆیندنی سه ره تایی و دواناوهندی له شوینی له دایک بوونه که ی تهواو کردووه. له ته مەنی هه ژده سالی دا بۆ درێژه دان به خۆیندن له بواری پزیشکی دا چوو بۆ میونخ. له سالی 1918 دا بانگهێشتی سه ربازی کرا و له نه خۆشخانه ی سه ربازی شه ردا ده سته کاربوو، به لام ئەنجامه ترسناکه کانی چهنگی چه شتوووه و تاقیکردۆته وه هه ره ئەمهش وای لیکردووه ببی به لایه نگر و هه واداری ئاشتی. هه ره له وه سه رده مه دا شیعریشی ده نووسی و شیعره کانی بۆ سه ربازه برینداره کانی ده خۆیندوه. له ته مەنی بیست و یه ک سالی دا یه که مین شانۆنامه ی به ناوی (بعل) نووسی، سالی ک دواتر دووه مین شانۆنامه ی خۆی به ناوی (دهنگی دههۆله کان له نیوه شه و) دا نووسی و توانی خه لاتی (کلیستی) و هه ربگریت، که له ریگه ی فه لسه فه یه کی نه هیلستییه وه داوای گۆرانی ریشه یی ده کات.

سالی (1933) به هۆی هاته سه رکاری (هیتلەر) وه به هۆی بیروباوه ری مارکسییه وه که له وه سه رده مه دا زیاتر و رووتتر له شانۆنامه کانی دا رهنگیان دا بووه وه ئەلمانیای به جیهیشت که تائه و کاته چواره شانۆنامه ی نووسی بوو، که زۆری به ی ئەوه به ره مانه ش پيشان درابوون. دوا ی ئەوه ده بیته په نابهر له سويسراو دانیمارک و سوید و دواتر روهی له ئەمریکا کرد، له سالی (1947) گه راپه وه بۆ ئەلمانییا. دوو سال دواتر به هۆی هاوکاری هاوسه ره که ی (هله نه وایگل) وهه گروپیکی شانۆکاریان به ناوی (برلینز ئاشامیل) دامه زراند. بریخت له سالی (1950) دا به ره میکی تری به ناوی (رۆژه کانی کۆمۆن) نووسی. که به هاوکاری که سانی شه رزه، ئەکته ره کان، دیکۆرسانه کان، مۆسیقاره کان شانۆنامه کانی دینیتته سه ر شانۆ. له سالی (1956) بۆ دوا هه مین جار ژیا ننامه ی گالیلیوی له گه ل گروپه که ی نیشان دا که له م به ره مه ی دا به رده وام بوو له هیرشکردنه سه ر خرابیه کانی کۆمه لگه و مه حکوو مکردنی توند ره وپی ئایینی. له شانۆنامه ی (بوتیلا و ماتیی خزمه تکاری_ 1941) دا سیسته می سه رمایه داری مه حکوم کردووه و له شانۆنامه ی (دایکی ئازا و منداله کانی دا_ 1939) دا وینه ی ئەوه کویره وه ری و گه وجیتیا نه ی گرتوووه که له چه نگ ده که ونه وه. به هاوکاری له گه ل (کورت نیل) دا (ئۆپیرای ده رۆژه که ران) و (ئۆپیرای سی قرۆشه که) ی به ره هم هیناوه که هه ردووکیان دوو پرووی و ریاکاری کۆمه لگه ی پاره په رست و ده سه لات

په ره ره ریسوا ده که ن. له بواری شانۆی مه لحه میدا ده یویست کاریکی وه ها بکات که بینه ران ئاویتته ی که سایه تیه کان نه بن و په نا وه به ر ئەقل به رن نه ک سۆز، بۆیه په نا ی وه به ر به کارهینانی کاریگه ری و روناکی شانۆیی غه ریب و ناباو ده برد . به ره می (بازنه ی گه چینی قه وقازی (1945) دوا به ره مه میه تی که بریتیه له روه په روه بوونه وه ی نیوان خیر و شه ر له سه ره بته مای ئەفسانه یه کی کۆنی چینی بنیات نه راه. گرنگترین به ره مه مەکانی دیکه ی بریخت بریتین له (ئۆپیرای دوو پولی، دارمانی شاری ماهاگونی، سه رخه ره کان و سه رتیژه کان، مه ترسیی گه وه ره و هه ژاری رایشی سینهم (1935)، نه نه پاله وان و منداله کانی، ژیا ننامه ی گالیلی (1938)، دادگایکردنی لوکرس (1941)، ئەرباب پۆنتیلا و نوکه ره که ی ماتیی، ژنیکی باش له سیتزاون (1940)، مرۆف مرۆقه و.....).

سه رچاوه کان

- 1_حه مه کریم عارف، ناو دارانی ئەده ب، هه ولیر_ 2009.
- 2_هانییه سه فه ری، ژیا ننامه ی بلیمه ته کانی جیهان، وه رگیزانی یوسف علی پور، سلیمانی_ 2009.

